

Ο κοινός Ευρωπαϊκός Οίκος σήμερα

του Γιάννη Ν. Κίνας

Στις 6 Ιουλίου 1989, στο Συμβούλιο της Ευρώπης, ο τότε Πρόεδρος της Σοβ. Ένωσης Μιχ. Γκορμπατοφ (μια προσωπικότητα που αναμφισβήτητα έβαλε την σφραγίδα της στις ιστορικές εξελίξεις της Ευρώπης και κατ'επέκταση του κόσμου) διατύπωσε τις απόψεις του για τα Ευρωπαϊκά πράγματα. Έκτοτε, οι εξελίξεις έθεσαν τον Γκορμπατοφ εκτός εξουσίας, όμως η αφετηρία τους βρίσκεται στην Γκλασνόςτ και στην Περestrojka που εισήγαγε.

Στην ομιλία του εκείνη, πρίν πέντε χρόνια, ο τότε Σοβιετικός ηγέτης, ετόνισε μεταξύ άλλων, ότι η παρουσία του στο βήμα του Συμβουλίου της Ευρώπης, μπορεί ίσως, να θεωρηθεί ως μία απόδειξη ότι η Πανευρωπαϊκή διαδικασία είναι μία πραγματικότητα και ότι προχωρεί. Είπε: «Μια μοναδική ευκαιρία παρουσιάζεται στους Ευρωπαίους να παίξουν ένα ρόλο άξιο του παρελθόντος τους και του οικονομικού και πνευματικού τους δυναμικού για την διαμόρφωση ενός νέου κόσμου... Η Σοβ. Ένωση (σημ. 1989) και οι Ην. Πολιτείες αποτελούν φυσικό συστατικό της Ευρωπαϊκής διεθνούς πολιτικής δομής. Η συμμετοχή τους στην εξέλιξη της τελευταίας δεν είναι μόνον δικαιολογημένη αλλά και ιστορικά επιβεβλημένη... Και η ιδέα μας για κοινό Ευρωπαϊκό οίκο εξυπηρετεί την άποψη ότι αποκλείει την πιθανότητα ενόπλου σύγκρουσης» (1).

Ο ομιλητής, συνεχίζοντας, απο-

σαφήνισε, ότι « κατά τις συναντήσεις μου με τους Ευρωπαίους ηγέτες συζητήθηκαν τόσο η αρχιτεκτονική της «κοινής κατοικίας» όσο και οι μέθοδοι κατασκευής της, αλλά επίσης και «η επίπλωση». Πάντως, δεν ισχυρίζομαι ότι έχω στην τσέπη μου έτοιμη συνταγή για τον οίκο αυτό. Θα αναφερθώ μόνον στο περισσότερο, κατά τη γνώμη μου, σημαντικό στοιχείο. Ουσιαστικά, το θέμα είναι η αναδιάρθρωση της υφισταμένης διεθνούς τάξεως στην Ευρώπη κατά ένα τρόπο ο οποίος θα φέρει στο προσκήνιο αποτελεσματικά τις Πανευρωπαϊκές αξίες, και θα καταστήσει δυνατόν να αντικατασταθεί η παραδοσιακή ισορροπία δυνάμεων από την ισορροπία συμφερόντων». (2)

Και όταν ο Γκορμπατοφ ανέφερε, καταλήγοντας, ότι βλέπει το μέλλον του λαού, που εκπροσωπούσε τότε, μέσα σε μία Ευρώπη αυτής της μορφής, είναι αξιοσημείωτο ότι η σχετική παράγραφος της ομιλίας του παρελήφθη από το Πρακτορείο ΤΑΣ. Πράγμα το οποίο ενίσχυσε τις αμφιβολίες για το κατά πόσον η Σοβ. Ένωση και ήδη η Ρωσία, έβλεπαν τον εαυτό τους μέσα στον Ευρωπαϊκό κοινό οίκο ή όχι.

Γιατί είναι προφανές ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ υποστήριξης και συμμετοχής.

Τρία χαρακτηριστικά σημεία μπορούν να αναφερθούν για την πορεία προς τον «κοινό Ευρωπαϊκό οίκον»:

- η ασάφεια, έως τότε, ως προς τις ουσιαστικές προθέσεις της Ρωσίας απέναντι στην Ευρώπη, -το γεγονός ότι ο Καγκελάριος Kohl, κυρίως για εσωτερικούς λόγους, δεν ρώτησε τους Κοινοτικούς Εταίρους του πριν μιλήσει στις 28 Νοεμβρίου για την επανένωση της Γερμανίας,
- το Σχέδιο Delors για την εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως

υπήρξε αρκετά φιλόδοξο χρονικά, ώστε να χρειασθεί να ακολουθηθεί και πάλι, η μέση οδός, με την παρουσίαση της «Λευκής Βίβλου» για την «Ανάπτυξη, Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση: οι Προκλήσεις και οι Τρόποι Κίνησης προς τον 21ον αιώνα», που παρακάμπτει, ελπίζεται, τον κίνδυνο της επανόδου στην Ευρωσκληρωση, από την οποία έχει υποφέρει ιδιαίτερα η Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ήδη Ευρωπαϊκή Ένωση).

Τα τρία αυτά στοιχεία συνθέτουν τους κύριους άξονες επιρροής επί της ενότητας των λαών της Ευρώπης και έχουν και τα τρία πολιτιστικό υπόβαθρο.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος, κατά την ομιλία του εφέτος στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ετόνισε την σημασία της Ορθοδοξίας στη δύσκολη μεταβατική φάση που διανύει η Ευρώπη, όπου οι καθιερωμένες αξίες αμφισβητούνται. Και υπεγράμμισε ότι η Ενωμένη Ευρώπη (υπό την ευρείαν έννοια του όρου), δεν μπορεί να είναι μόνον σχεδιασμός ενιαίας οικονομικής ανάπτυξης, προγραμματισμός αμυντικής πολιτικής. «Το αίτημα είναι πολιτισμικό. Αίτημα νοήματος των ανθρωπίνων σχέσεων», είπε.

Και ένας πνευματικός άνθρωπος, που διετέλεσε και Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, ο Κων/νος Τσάτσος, παρηγόρησε: «όπως ένας μεγάλος ποταμός, ο Ευρωπαϊκός πολιτισμός, με τις πολλές εσωτερικές του διακλαδώσεις, πηγάζει από τις ίδιες πηγές, δύο πολιτισμών, του Ελληνορωμαϊκού και του Ιουδαίο-χριστιανικού. Δύο ουσιαστικά αντιπαρατιθέμενοι πολιτισμοί που χρειάστηκαν αιώνες για να συγκλί- νουν στην ίδια κοίτη».

Και η Jacquelin de Romilly, της

Ο Γιάννης Ν. Κίνας είναι Πρεσβευτής - Σύμβουλος Α', του κλάδου εμπειρογνομόνων του ΥΠΕΞ. Το κείμενο είναι προσαρμοσμένη ομιλία του στο Διεθνές Μεταπτυχιακό σεμινάριο του Διορθόδοξου Κέντρου Σαμπιλού (Σεπτέμβριος 1994).

Γαλλικής Ακαδημίας, στο βιβλίο της «για την Ελλάδα», γράφει: «Η Ελλάδα όταν συγκρουόταν με τον Δαρείο και ύστερα με τον Ξέρξη, προσδιόριζε με σαφείς όρους το «Ευρωπαϊκό μας ιδεώδες»

Η ενότητα των λαών της Ευρώπης κινδυνεύει, γιατί περνά την τρομερή διένεξη στην πρώην Γιουγκοσλαβία, που είναι δυνατόν να συντρίψει το ευρωπαϊκό ιδεώδες. Οι μη κυβερνητικοί φορείς και κατ'εξοχήν η εκκλησία, ως έχουσα αμεσότερη απήχηση στους λαούς της Ευρώπης, είναι σε θέση να αμυνθεί υπέρ του ευρωπαϊκού ιδεώδους, που είναι πέρα και πάνω από τα σχήματα και τους θεσμούς που ακούουν στο όνομα Μάαστριχτ ή άλλα νομικά πλαίσια.

Η ενότητα των λαών της Ευρώπης είναι πρώτα απ' όλα πολιτιστική. Στην πρώην Γιουγκοσλαβία παρατηρείται μία παρακάμψη. Παρά τα γραφόμενα, η διένεξη δεν είναι κατά βάση θρησκευτική, είναι η καθυστέρηση ανάπτυξης του πολιτικού συστήματος, η καθυστέρηση των δημοκρατικών θεσμών και η έλλειψη προετοιμασίας για θεμελιώδεις μεταβολές. Τέλος, είναι η εκμετάλλευση, από διάφορες πλευρές, μερικών δεδομένων και κυρίως, πληθυσμιακών συνθέσεων.

Αλλά ας εξετάσουμε τις απόψεις Γκορμπατσώφ, που καθιέρωσαν τον όρο «κοινός ευρωπαϊκός οίκος». Κατ' αρχήν, σ' ένα κοινό οικοδόμημα είναι φυσικό οι ευθύνες να είναι κοινές και, κατά συνέπεια, η συνεργασία θα επικρατεί, και πρέπει να επικρατεί, της αντιπαράθεσης.

Ας ερευνήσουμε τώρα ποιά είναι σήμερα η Ρωσική θέση έναντι της Ευρώπης. Η Ρωσία έχει υποβάλει αίτηση να γίνει μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης. Επομένως, η πλάστιγγα έχει γείρει προς την πλευρά «να ευρίσκεται εντός του οίκου». Υπολογίζεται, πλην απροόπτου, ότι τον Απρίλιο 1995 η Ρωσία, μαζί με άλλες ανατολικοευρωπαϊκές χώρες, θα γίνει δεκτή ως πλήρες - μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Βέβαια, όσο σημαντικό και αν

είναι το γεγονός αυτό, δεν παύει να υπάρχει η δυσχέρεια του γεωγραφικού προσδιορισμού της Ευρώπης. Ποτέ δεν υπήρξε απολύτως ακριβής, με ή χωρίς σιδηρούν παρατέτασμα. Επακόλουθα τα ερωτηματικά για την Ευρωπαϊκή ταυτότητα. Ποιοί είναι Ευρωπαίοι και ποιοί όχι; Και εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση προχωρήσει με διαφορετικές ταχύτητες ως προς τα διάφορα κράτη - μέλη, θα έχουμε Ευρωπαίους πρώτης, δεύτερας, τρίτης ή νιοστής κατηγορίας;

Η ενότητα των λαών της Ευρώπης είναι πολιτιστική. Δεν μπορεί, π.χ. η Ισπανία να θεωρηθεί ως ολιγότερον Ευρωπαϊκή από την Γαλλία και φυσικά όχι με γεωγραφικά κριτήρια, που είναι αναμφισβήτητα. Η Γαλλία βεβαίως, υπήρξε Ιδρυτικό μέλος της Ευρ. Κοινότητας, όμως θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι ιστορικές συγκυρίες ως προς την Ισπανία, και όχι μόνον αυτή.

Βεβαίως, στις διάφορες παραμέτρους θα πρέπει να συνεκτιμηθούν και οι ευρύτερες παγκόσμιες τάσεις, δηλαδή η καλπάζουσα τεχνολογία των πληροφοριών, οι συναφείς τάσεις παγκοσμιότητας της αγοράς, η οποία εξ ορισμού, θριαμβεύει όταν υπάρχει ελεύθερα διακίνηση, προσώπων, αγαθών και ιδεών, όταν, δηλαδή δεν υπάρχουν σύνορα.

Από την άλλη πλευρά, η έννοια της δημοκρατίας λειτούργησε πάντοτε σε συνάρτηση με την έννοια

της κυριαρχίας, δηλαδή τα σύνορα. Και στην διαμάχη αυτή, που συνεχίζεται, διαπιστώνουμε μια εντεινόμενη διεκκυστική: από την μία μεριά φυγόκεντρες διασπαστικές, εθνικιστικές δυνάμεις και από την άλλη, τάσεις συσπειρώσεως και με την βοήθεια των μέσων μαζικής επικοινωνίας, βαθμιαία τάση διαμόρφωσης παγκόσμιου χωριού (global village).

Ανεξάρτητα από τα παραπάνω, υπάρχει αφενός μία αντίφαση, αφετέρου μία ιστορική νομοτέλεια. Η αντίφαση: Υφίσταται πάντοτε οργανικός σύνδεσμος μεταξύ δημοκρατίας και ελευθέρων οικονομίας, με αμφίδρομη αλληλεπίδραση - ενημέρωση. Η νομοτέλεια: Τα κράτη περνούν από την σύνθεση, στην αποσύνθεση και την ανασύνθεση, σε νέους σχηματισμούς. Π.χ. η διαλυθείσα Σοβιετική Ένωση σχημάτισε την Κοινοπολιτεία των Ανεξαρτήτων Κρατών και η τάση επανασύνδεσης, σε άλλη βάση, των σχέσεων των πρώην Σοβιετικών «δημοκρατιών» επιβεβαιώνει το φαινόμενο αυτό. Ίσως, φυσικά με μεγάλη καθυστέρηση για προφανείς λόγους, το φαινόμενο αυτό θα παρατηρηθεί αργότερα και στην πρώην Γιουγκοσλαβία.

Ο Ντομνίκ Βολτόν, στο βιβλίο του «Η τελευταία ουτοπία: γέννηση μιας δημοκρατικής Ευρώπης», παρατηρεί ότι η οικονομική Ευρώπη βασίζεται στο συμφέρον, ενώ η πολιτική Ευρώπη βασίζεται στις

αξίες, ήδη αρκετά τραυματισμένες. Ερώτημα θα μπορούσε να τεθεί ως προς το πόσο επηρεάζει το πρώτο τις δεύτερες και αντίστροφα.

Ας μη προχωρήσουμε σε πολύπλοκα παραδείγματα λειτουργίας των θεσμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όταν διεθνείς οργανισμοί καταφεύγουν στο επίπεδο αρχηγών κρατών ή πρωθυπουργών για να αναζητήσουν την διάδοχο ηγεσία τους, κάθε άλλο παρά ο υπολογισμός των αξιών, λαμβάνεται υπόψη. Γιατί αυτό σημαίνει έλλειψη ανθρωπίνου δυναμικού και προσφυγή σε καθιερωμένα πρόσωπα, επιτυχή ή όχι, αδιάφορο.

Η ταχεία και σαρωτική κατάρρευση των ολοκληρωτικών συστημάτων της Ανατολικοκεντρικής Ευρώπης, έχει προκαλέσει ένα κενό στο παγκόσμιο σύστημα το οποίο δεν είχε προετοιμαστεί για τόσο ταχείες εξελίξεις. Πολιτικά συστήματα ρέποντα προς το status quo, συνυφασμένα με την διακίνηση της γραφειοκρατίας, προσπαθούν να προσαρμοσθούν σε ένα νέο κόσμο με περισσότερους παίκτες, με νέους κανόνες και πολλά ερωτηματικά. Μεγάλης ισχύος κράτη βρέθηκαν μη ενήμερα των συστατικών μερών των νέων σχηματισμών που προέκυψαν από την πρώην Σοβ. Ένωση. Οι κραδασιμοί στο διεθνές σύστημα ήταν τόσο έντονοι, ώστε δεν έχει ακόμη επανεύρει το αναγκαίο σημείο ισορροπίας του.

Η ενότητα των λαών της Ευρώπης, υπάρχει. Δεν είναι σχήμα λόγου. Όμως, η διαφύλαξη των «πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων», όπως τις ονομάζει ο Edgar Morin, είναι ακριβώς το μέτρο για την καλύτερη κατανόηση των σχετικών προβλημάτων. Τα προβλήματα δεν είναι μόνον ποσοτικά. Είναι και ποιοτικά. Για να είναι ουσιαστική η ενότητα των λαών της Ευρώπης έχει ανάγκη από βαθειά αναθεώρηση στα πεδία της σκέψης, της εκπαίδευσης, της αλληλεγγύης, της ποιότητας ζωής και της συνεργατικότητας. Ας μην αφήσουμε την μειοψηφία της πραγματικής πρώην Γιουγκοσλαβίας να μολύνει τις προσπάθειες μισού αιώνα.

Οποιοσδήποτε και αποπονήποτε αν υπάρχουν ευθύνες, εκείνο που προέχει είναι η ενότητα. Ήδη, η παράταση της κρίσης έχει μολύνει, αποσταθεροποιήσει και καθυστερήσει την οικοδόμηση του Ευρωπαϊκού οίκου. Ας βρεθούν και τονισθούν τα ενωτικά και όχι τα διαφοροποιητικά στοιχεία. Υπάρχουν και τα δύο. Το πρόβλημα είναι ποιά οπτική γωνία χρησιμοποιείται.

Είναι παρήγορο το γεγονός ότι και ο επιχειρηματικός κόσμος στην Ευρώπη, έπαυσε να βλέπει αποκλειστικά μέσα από οικονομικά - ποσοτικά κριτήρια, τις δραστηριότητές του. Δεν είναι μόνον η προσέγγιση των θεμάτων του περιβάλλοντος, που σε τελευταία ανάλυση, ακολουθούν και αυτά τους κανόνες της αγοράς. Είναι κυρίως, οι απόψεις που διατυπώθηκαν από τον Όμιλο Επιχειρηματιών European Roundtable of Industrialists, στην έκθεση «Reshaping Europe» (3) στην οποία, μεταξύ άλλων, αναφέρονται και τα εξής:

Οι βιομήχανοι πιστεύουν ακράδαντα ότι η εκπαίδευση προετοιμάζει τα άτομα, όχι μόνο για να μπορέσουν να εργασθούν αλλά και για ολόκληρη τη ζωή τους. Η «πολιτιστική αποστολή» της αναμόρφωσης της Ευρώπης, τελικά βρίσκεται στα χέρια των νέων ανθρώπων. Για να μεγαλώσουν, να ζήσουν και να εργασθούν με επιτυχία σε οποιοδήποτε μέρος της ευρωπαϊκής ηπείρου και για να μετάρχουν στην διαδικασία λήψης των αποφάσεων, η εκπαίδευσή τους θα πρέπει να σχεδιασθεί κατά τρόπο που θα τους βοηθήσει να αναπτύξουν μία πραγματικά ευρωπαϊκή προοπτική και οπωσδήποτε κάτι περισσότερο από ένα απλά παθητικό ενδιαφέρον για τις διεθνείς υποθέσεις.

Όμως, η εκπαίδευση στον σημερινό κόσμο δεν αποτελεί πλέον κάτι που αφορά μόνο τους νέους. Η ανθρώπινη γνώση διευρύνεται συνεχώς, περίπου στο διπλάσιο ανά δεκαετία και τόσο οι νέοι όσο και οι ηλικιωμένοι, πρέπει συνεχώς να ενημερώνονται και να πλουτίζουν

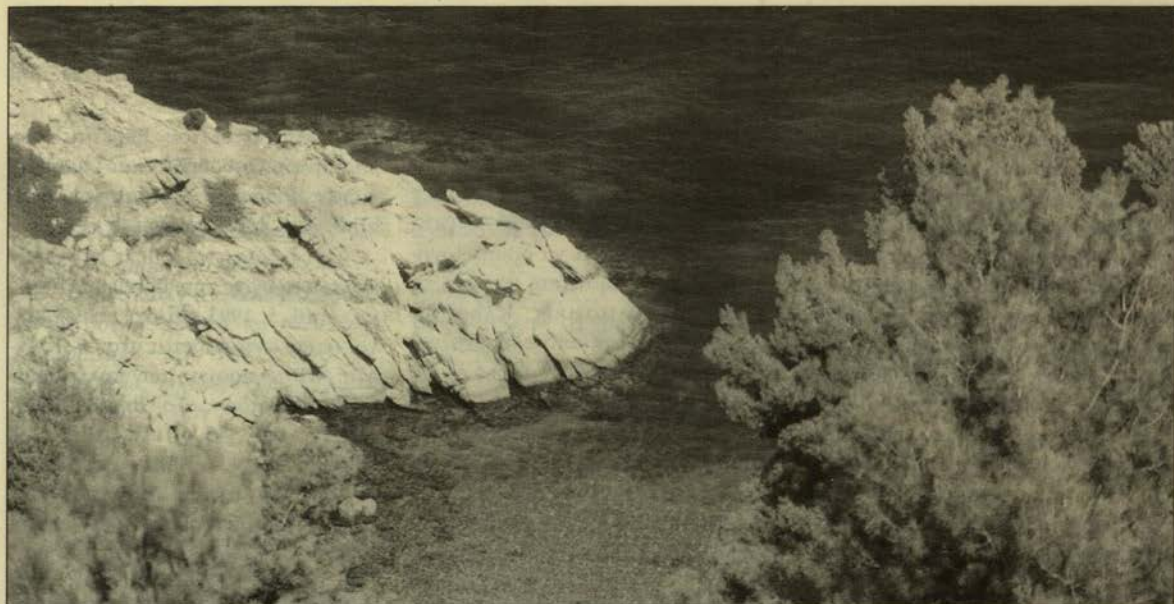
τις γνώσεις τους. Η καθημερινή ζωή καθίσταται πολύπλοκότερη λόγω της ραγδαίας εφαρμογής της νέας τεχνολογίας, η οποία με τη σειρά της, είναι απότοκος των νεωτέρων γνώσεων. Ατομα κάθε ηλικίας έχουν μάθει να δέχονται και να χρησιμοποιούν πιστωτικές κάρτες, ηλεκτρονικά κλειδιά, ηλεκτρονικούς υπολογιστές και τόσα άλλα που είναι απαραίτητα για την σύγχρονη ζωή, όσο απαραίτητο ήταν το διάβασμα και το γράψιμο πριν από ένα αιώνα.

Η εποχή που ζούμε, και ιδίως, αφότου ο ψυχρός πόλεμος μεταξύ των δύο Υπερδυνάμεων έληξε, χωρίς, προς το παρόν υποκατάστατο, είναι μια εποχή που ο άνθρωπος αναζητεί τη σωστή πορεία προς το νέο, το άγνωστο. Η νέα κατάσταση πραγμάτων (ο όρος είναι προτιμότερος από την νέα παγκόσμια τάξη) που έχει προκύψει, κυρίως από τις εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη, προωθεί συγχρόνως την ποικιλομορφία και την ενότητα. Νέα σχήματα διαμορφώνονται, οι πηγές όμως του ευρωπαϊκού πολιτισμού παραμένουν αμετάβλητες και ενιαίες. Ίσως λησμονήθηκαν, ή μάλλον χρειάζονται φρεσκάρισμα στην Ανατολική πλευρά.

Η πλειονότητα των Ευρωπαίων που ανέκτησαν την ατομική τους ελευθερία και συγχρόνως την θεησκευτική τους ταυτότητα, μετά την κατάρρευση του τείχους του Βερολίνου, είναι βέβαιον ότι ανήκουν στο Ορθόδοξο πλήρωμα του Χριστιανισμού. Για εκατομμύρια ανθρώπους που κατοικούν σ' αυτή τη γεωγραφική περιοχή, ήλθε η ώρα και η ευκαιρία να ενωθούν με τους λοιπούς Ευρωπαίους στη Δύση και θα πρέπει να κάμουν το μεγάλο άλμα από τον 19ο στον 21ο αιώνα. Ο ρόλος της Εκκλησίας είναι καθοριστικός.

Η πρόκληση και η πρόκληση για την ενότητα των λαών της Ευρώπης, βρίσκεται εδώ, και ιδίως σήμερα, όταν τεράστια παγκόσμια προβλήματα ζαλίζουν τους λαούς και τους καθιστούν αδύναμους να αντιδράσουν.

Η ίδρυση της Διασκέψεως των

Ευρωπαϊκών εκκλησιών, από την Ανατολή και τη Δύση, αποτελεί συμβολή στην προσπάθεια ενίσχυσης της ενότητας των λαών της Ευρώπης και του κοινού ευρωπαϊκού οίκου.

Συχνά η ενότητα αυτή παραμένει λανθάνουσα, γιατί τονίζονται τα διαιρετικά αντί των ενωτικών στοιχείων. Δεν συμβαίνει πάντοτε οι οικονομικές δραστηριότητες να καλύπτουν και κοινά συμφέροντα. Από την Ευρώπη προς τα έξω, ίσως. Μέσα όμως στον ευρωπαϊκό οίκο; Η ανταγωνιστικότητα αποτελεί λέξη - κλειδί και σε τελευταία ανάλυση, μέτρο επιβίωσης. Θα πρέπει γι' αυτό να στραφούμε περισσότερο σε πολιτιστικά κριτήρια και αυτό επείγει.

Ένα σημαντικό βήμα επετεύχθη κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Η διεύρυνση του αριθμού των μελών της. Όμως ο δρόμος για την ιδιότητα του μέλους ίσως να είναι μακρύς για χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Ο άλλοτε υφυπουργός Εξωτερικών της Μεγ. Βρετανίας Sir Geoflex Howe επεσήμανε: «Υπάρχει ακόμη πολλή απόσταση που πρέπει να καλυφθεί για να είναι έτοιμες (οι χώρες αυτές) να προχωρήσουν ή εμείς για να είμεθα έτοιμοι

να τις δεχθούμε» (4). Μια νέα οικογένεια ευρωπαϊκών εθνών αναδύεται. Επιθυμία είναι να έχει το μεγαλύτερο δυνατό εύρος. «Ενότητα στην ποικιλία», ως είναι ο οδηγός μας, καθώς βαδίζουμε προς τον 21ο αιώνα.

Το πρόβλημα είναι το πώς η διεύρυνση και η εμπάθυνση θα προχωρήσουν συγχρόνως. Δεν αποτελεί εύκολο στόχο. Και από την σκοπιά αυτή ο ρόλος του Συμβουλίου της Ευρώπης, ως πρώτου «θαλάμου» υποδοχής, είναι σημαντικός.

Όπως παρατήρησε και ο Τσέχος υφυπουργός Εξωτερικών Pavel Bratinka, «Ανήκουμε όλοι στον ίδιο Ευρωπαϊκό πολιτισμό. Η Πράγα είναι δυτικά της Βιέννης. Διαμοιραζόμαστε πολιτικά, οικονομικά και ηθικά τις ίδιες αξίες. Εάν τα τηλεφωνα εργάζονται κανονικά ή όχι είναι σχετικά δευτερεύον»(5).

Υπάρχει αρκετή σύγχυση όμως ως προς τις έννοιες «Ανατολή - Δύση» και η σύγχυση επικρατεί και σε εκλεκτά στελέχη του ακαδημαϊκού χώρου που έζησαν με το στερεότυπο του διπολισμού και πρέπει να βρουν υποκατάστατο. Η αρθρογραφία του Samuel Huntington (6), έστω και ακούσια, δεν βοηθά στην ενότητα της Ευρώπης, γιατί παρουσιάζει

τεχνητές διαιρέσεις. Η διατύπωση του όρου Western Christianity (7), αποτελεί συνέχεια ή μάλλον προέκταση του συστήματος Ανατολή - Δύση, στο πολιτιστικό επίπεδο. Στην πραγματικότητα το σύστημα Ανατολή - Δύση είναι ενιαίο πολιτιστικά (δες και τις απόψεις του Τσέχου υφυπουργού), αλλά η εκκλησιαστική διαίρεση επιτρέπει αυτή τη θεώρηση. Σύμφωνα όμως με τον Γ. Φλωρόφσκυ, «Πράγματι Ανατολή και Δύσις δεν είναι ανεξάρτητες ενότητες και επομένως δεν είναι «κατανοητά καθ' εαυτάς». Είναι τμήματα (fragments) ενός κόσμου, της μιας Χριστιανοσύνης, η οποία εις το σχέδιον του Θεού ώφειλε να μη έχει διασπασθεί. Η τραγωδία της διαιρέσεως είναι το μείζον και κείριον πρόβλημα της Χριστιανικής ιστορίας... Το επόμενο βήμα είναι να κατανοήσωμεν ότι όλοι οι Χριστιανοί έχομεν «κοινήν ιστορίαν, κοινήν καταγωγήν» (8) και, επομένως δεν υπάρχει Ανατολική και Δυτική Χριστιανοσύνη, ως διατείνεται ο καθηγητής Huntington. Κατά προέκταση, η διαίρεση Ανατολής και Δύσης προς δημιουργίαν δύο πόλων, σε πολιτιστική βάση, είναι άτοπη. Ο καθηγητής Huntington συνάντησε σφοδρή κριτική για τις απόψεις του αυτές και στην

απάντησή του περιήλθε σε κατάσταση αμύνης (9).

Αξιοσημείωτο είναι ότι, στην απάντησή του στους επικριτές, ο Samuel Huntington έχει θέσει ως τίτλο: «Αν όχι οι πολιτισμοί, τότε τι;» (10). Δηλαδή πρέπει *οπωσδήποτε* να υπάρξει κάποιο διπολικό σύστημα! Δεν πρέπει να ξεφεύγουμε από το «παιγνίδι μηδενικού αθροίσματος» (ότι κερδίζω, το χάνεις και αντίστροφα) και να περάσουμε, με την ευκαιρία της λήξης του Ψυχρού Πολέμου, σε ένα συνεργατικό διεθνές σύστημα, όπου με λίγη καλή θέληση θα υπάρχουν μόνο κερδισμένοι; Είχε δίκιο λοιπόν ο William Pfaff όταν, σχολιάζοντας τις απόψεις Huntington, παρατηρούσε, μεταξύ άλλων: «Αυτή είναι μια απελπιστική θεώρηση της ιστορίας και έκφραση πλήρους και ανεύθυνης μοιρολατρίας. Είναι ηθικά καθώς και πολιτικά καταστρεπτική στις συνέπειές της» (11).

Στο μεταψυχροπολεμικό παράδειγμα του Huntington, η Ευρώπη παραμένει διηρημένη, έστω και με νέες «συντεταγμένες»!

Είναι αυτό το ζητούμενο; Ασφα-

λώς, όχι. Η ενότητα των συμφερόντων και της πολιτιστικής υποδομής, πρέπει να αποτελεί τη βάση και τον οδηγό. Η προσπάθεια συμβίωσης καθίσταται αναγκαία μεταξύ διαφορετικών πολιτισμών. Η επιβολή ενός πολιτισμού σε ένα άλλον δεν είναι η αριστούτα τακτική. Άλλωστε, θα πρέπει να δικαιολογήσουμε με την όλη στάση μας και τη Σύμβαση Πολιτιστικής Κληρονομιάς, ώστε να μην αποτελεί ένα επί πλέον απλό χαρτί, στις τόσες άλλες διεθνείς συμφωνίες.

1. Gorbachev's Speech to Council of Europe, Brussels, 1989

2. Ibid.

3. Reshaping Europe, European Roundtable of Industrialists, September, 1991, όπως παρουσιάστηκε στο Δελτίο ΣΕΒ, ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ, Νο9, Δεκέμβριος 1991.

4. Sir Geoffrey Howe, «How many Europes?» *Corporate Dialogue, 20th International Management Symposium at the University of St. Gallen /Switzerland, p.65.*

5. *Time* September 19, 1994

6. *Foreign Affairs*, A clash of civilizations?, No3, 1993.

7. Samuel Huntington «Now Watch the Fault Lines Between Civilizations», *International Herald Tribune*, 8.6.1993.

8. Μητροπολίτου Ελβετίας Δαμασκηνού, Ορθοδοξία και Οικουμενισμός, *Εκκλησία*, 15 Μαρτίου 1979, αριθ. 6, σ. 136.

9. Η απάντηση δόθηκε στο μεθεπόμενο τεύχος του *Foreign Affairs*, υπ' αριθ. 5, 1993 και όχι στο επόμενο, όπως ανταφέρεται στο: Δ. Κώνστα, «Η σύγκρουση των πολιτισμών και η Ελλάδα», *Το Βήμα - Νέες εποχές*, σελ. 45 (B11), Αθήνα, 2 Οκτωβρίου 1994. - Μία εμπειριστατωμένη και άμεση απάντηση στο άρθρο Huntington (που δεν μνημονεύεται όμως στο άρθρο στο Βήμα - Νέες εποχές) είναι εκείνη των Θ. Βερέμη - Θ. Κουλουμπή, «Επικείμενη σύγκρουση πολιτισμών», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, 9 Σεπτεμβρίου 1993.

10. S. Huntington, «If not the Civilizations, then what?», *Foreign Affairs*, No 5, 1993.

11. William Pfaff, «Nuts to a War of Civilizations», *International Herald Tribune*, 4 Νοεμβρίου 1993.